Слідство веде прокуратор

Юрій Ячейкін

Юрій Ячейкін.

Слідство веде прокуратор

1. ЗУХВАЛЕ ПОГРАБУВАННЯ У ХРАМІ

Як не дивно, першою принесла до прокуратури звістку про зухвале пограбування в ррусалимському храмі вкрай несподівана особа. Ця особа поглянула на легіонерів, які стояли на чатах при вході, з такою крижаною величчю, що вони мимоволі виструнчились. Це була Клавдія Прокула, дружина імперського прокуратора Понтія Пілата, юрисдикціу якого підлягала вся Іудея.

Потім чатові запевняли, ніби то був чи не сдиний випадок, коли дружина прокуратора з'явилася в службовій резиденціу уу чоловіка. Не будемо зараз гадати про це. Як би там не було, але коли з офіційним повідомленням про наліт грабіжників (серед білого дня!) прибув слідчий прокуратури Луцій Галл, то мав честь особисто пересвідчитись — хтось вже встиг прокуратора непогано поінформувати. Більше від того, прокуратор Іудеу мав відомості, які міг знати лише безпосередній свідок зухвалого нападу!

Понтію Пілатові було відомо: щоразу, коли він у справах прибував з імперськоу Преторіу в Кесаріу до ррусалима, його дружина Клавдія Прокула нишком навідувалася в місцевий храм. Та прокуратор Іудеу на це не зважав, оскільки ці уу потасмні мандри не мали нічого спільного зі зрадою вітчизняним богам.

Храм спокушав багатьох. Під його важким дахом купчився чималий осередок міняйл, лихварів, ювелірів, різних людців, які гендлювали дрібним, але дуже цінним товаром. Проте своу достатки і прибутки вони старанно приховували від римських митників. Службовцям податкового відомства вхід до храму було зачинено. ррусалимський храм з ласки Помпея Магна, а потім тріумвіра Марка Антонія зберіг свій давній правовий статус і навіть тримав власну варту. І хоч сходи Вежі Антонія, де містився римський гарнізон, вели прямо на подвір'я храму, легіонери ніколи не переступали незримий кордон.

У храмі йшла жвава торгівля з-під поли товаром, набагато дорожчим від золота. Тихо, ледь чутним шелестом губів пропонували рідкісні аромати й парфуми, а також екзотичні спеціу для гурманів, що надають ужі гострий, несподіваний, а тому присмний смак. Тут можна було купити (за скажену ціну, звісно) не оподатковані митом амбру, мирро, алое, нард, корицю, перець та багато чого іншого, що прибувало з далеких краун в мініатюрних слоуках, які легко було сховати й в долоні.

Ота екзотика й вабила Клавдію Прокулу: пахощі — надто велика спокуса для будь-якоу жінки, а надто — заможноу.

Але прокураторові було також відомо, що в храмових закапелках можна придбати й цикуту або мандрагору. І щоразу, коли виникала завжди мерзотна справа про

отруснння, перед зором Понтія Пілата спливало похмуре громаддя злочинного ррусалимського храму.

Кодло гадюче!

І це кодло покривас полами свосу сутани першосвятенник храму Кайафа. Зрозуміло, не за словесну дяку дивовижному сврейському богові...

Але як це довести, коли не масш права на розслідування? А балачки — не факт. І чутки — не доказ. А далекий Рим щороку вимагас тверду суму. Доводиться нещадно обдирати бідаків, коли храмові павуки-кровососи жиріють.

— Моя люба, ти і раптом тут? — здивовано звів брови Пілат, коли нараз розчахнулися двері до його службового покою і впурхнула Клавдія Прокула.

Він навіть дещо розгубився.

— Я була у храмі, — коротко мовила вона.

— То й що? — ще більше здивувався прокуратор цьому несподіваному освідченню.

Однак збагнув: сталося щось надзвичайне, коли вже завжди стримана й опанована мотрона прийшла до нього не як до свого чоловіка, а як до прокуратора Іудеу.

— Сідай, будь ласка, — запросив він. — Правда, лави тут не дуже зручні...

— Нічого — не удома, — урвала вона.

Тоді він запитав навпростець:

— Що трапилося?

— Якась злодійська зграя вчинила напад і пограбувала храмових міняйл! одним духом виклала вона.

— Ти сама бачила? — сухо запитав Пілат.

— Я була у храмі! — знову підкреслила Клавдія Прокула з чисто римською гідністю.

— Що ж, розповідай — я слухаю.

Оповідь уу була короткою.

Спочатку нічого не віщувало, що готується напад. Людей на галереях, де розташовані крамнички, було доволі, але ніхто не привертав до себе уваги. Усе почалося зі сварки. Якийсь молодик, що прийшов міняти драхми на дінари, засперечався з міняйлом, буцім той дас йому монети з обрізаним обідком. А міняйло тому молодикові з погрозою:

"Ліпше помовч — я знаю тебе!"

"Можливо, — каже молодик. — Але я, хоч і не знаю тебе, можу з певністю сказати: ти — злодій і шахрай!"

"Варта!" — одразу загорлав міняйло.

Ось тут і почалося.

Молодик вмить перекинув на шахрая стіл і вхопив шкіряні торбини з грішми. В кожну руку — по торбині. Це стало наче сигналом. Кілька міцноу будови чоловіків, що досі поводили себе сумирно, нараз повитягали кинджали і кинулися до інших міняйл — з найповажніших. На кам'яній підлозі застрибали золоті монети. Люди жадібно кинулися ух підбирати. А вже тупотіла храмова варта. Грабіжники зникли. А в прохід, яким бігла варта, полетіли лави і столи. Зчинилася бійка.

— Усе сталося так швидко, — завершила оповідь Клавдія Прокула, — що я й незчулася, куди і як зникла моя власна торбинка...

Вона безжурно засміялася.

— Це було дуже цікаво!

— Чи запам'ятала того, хто розпочав бучу?

— Міняйла? Та його всі там знають...

— Я питаю про молодика.

— Звичайно, запам'ятала. Адже він стояв у кількох кроках від мене.

— Який він із себе?

Клавдія Прокула замислилася.

— Малий на зріст, — нарешті почала вона.

— Нижчий чи вищий за тебе?

— Нижчий, буде мені під вухо.

— І це все?

— Чому ж? У нього гарне, лискуче волосся — спадас м'якими хвилями на плечі.

— Якого кольору?

— Темного.

— А точніше?

— Якогось такого брунатного... А очі у нього карі, як в усіх тутешніх. Ніс довгий і гачкуватий...

— ...як у всіх тутешніх! — засміявся Понтій Пілат, прокуратор.

— Ти не хочеш мене слухати? — спокійно запитала Клавдія Прокула.

— Хочу, моя люба! Але чи примітила ти в ньому хоч щось таке, що було б не "як у всіх тутешніх"?

— Що ти масш на увазі?

— "Шрам, родимка, плямка, якесь каліцтво...

— Зрозуміло. Нічого такого я не помітила — обличчя у нього чисте. Смагляве. Каліцтва теж не зауважила. От хіба його руки...

— А що — руки?

— Вони у нього тонкі й тендітні, як у жінки. З довгими пальцями...

— Славно! — сказав прокуратор. — Це вже щось...

2. ВЕСЕЛИЙ ГЕРМАН ЧУХАр ПОТИЛИЦЮ

Ось чому, коли Луцій Галл прийшов доповідати про подіу у храмі, прокуратор Понтій Пілат його просто-таки ошелешив.

— То що, Луцію, — весело мовив він, — будемо шукати людину, яка на зріст — мені по плече? Волосся у того чоловіка брунатне, хвилясте. Очі карі. Ніс гачкуватий. Руки тонкі, з довгими пальцями.

— Звідки ви знасте, патроне?

— Та с в мене один особистий інформатор. Дуже надійний!

— А! — нараз прозрів Луцій Галл. — Ми з'ясували: у храмі була й ваша дружина Клавдія Прокула. Я з нею щойно вітався на вході.

— Ой, любий Луцію, від тебе нічого не приховати! Ти справжня нишпорка... Але хто ж цей низенький, хвилястий, гачкуватий і так далі?

— Нам він добре відомий. Ім'я — Ісус Назарей. Я прихопив його справу. Про всяк випадок...

— Справу? Не чув про таку!

— ту заведено ще кілька років тому, в часи прокуратора Квірінія.

— З якоу причини?

— Були пограбовані міняйли у храмі.

— Отакоу! Це вже цікаво. Дуже цікаво...

— Ось словесний портрет заводія.

Луцій Галл вийняв з теки і простягнув прокураторові цупкий папір, розрахований на тривале зберігання. Понтій Пілат швидко перебіг його очима:

"Чоловік цей малий на зріст, тому тримається дуже рівно, щоб здаватися вищим, З тісю ж метою носить взуття на високих підборах (з дерева, під час ходи стукотить). Обличчя овальне, кароокий. Ніс довгий, тонкий, гачкуватий. Волосся кольору стиглого горіха спадас рівно на вуха, нижче кучерявиться. Борода ріденька, охайно стрижена. Одягається ошатно. У натовпі — непримітний. Ніколи не сміється, бо мас пошкоджені зуби. Характеру пошкоджень зубів не з'ясовано".

— Так! — задоволене мовив Пілат. — А от руки — проминули.

— Нічого — впишемо, — запевнив Луцій Галл.

— То що ж сталося в часи прокуратора Квірінія? Тільки коротко, Луцію, саму суть.

— Власне, оповідати нема про що. Про факт пограбування с тільки загальне повідомлення інформаторів. Будь-які доказові уточнення у справі відсутні. Вони й не існували.

— Чому?

— Бо самі потерпілі факт пограбування рішуче заперечили. Визнали тільки, що, мовляв, мало місце незначне гультяйство купки невідомих бешкетників. Річ у тім, що ці "потерпілі" самі страшилися потрапити під слідство та чинність карного кодексу за навмисне й злісне порушення закону про податки.

— А свідки?

— Які свідки? Ті свідки "нічого не бачили і нічого не чули". Довелося справу припинити, оскільки виходило, що й ніякого злочину не було!

— Цікаво, — промимрив Пілат слівце, що наче прилипло до вуст. — Дуже цікаво...

Луцій Галл обережно мовив:

— Гадаю, цього разу буде не ліпше.

— Тобто ти вважасш, що скарг від потерпілих не надійде?

— Атож! — похмуро відповів слідчий. — І ми припинимо справу за браком доказів і свідчень.

— А якщо ми схопимо Назарея?

— Це теж нічого не дасть.

— Чому, Луцію? Поясни мені.

— Чи можна уявити грабіжника, який би прагнув покарання? Отже, Назарей свою провину заперечуватиме. Він не дурний і знас, що міняйли про пограбування й словом не прохопляться. Чим же ми його притиснемо?

Логічні міркування слідчого почали дратувати Пілата. Не тому, щоб вони лунали непереконливо, ні. А тому, що підкреслювали його власне безсилля, хоч він уособлював в собі на цій землі імперську владу. Страждав престиж імперіу, а разом з ним і його староримська пиха.

Докучало, що й Луцій Галл позирас на нього співчутливо, ніби здогадується, які почуття нуртують всевладного прокуратора Іудеу. Та хіба для того він прибув сюди з Риму, щоб відчути принизливу неміч перед якоюсь там жалюгідною зграсю храмових гендлярів? Е, ні, цього не можна собі дозволити, інакше навіть у власних очах не заслугусш нічого іншого, окрім зневаги.

Випадок дав йому ключ до всісу справи з податками. Як тим ключем скористатися, залежить виключно від нього самого. Він не може й надалі лишати безкарними знахабнілих злочинців, які глумливо порушують імперські податкові закони буквально під носом легіонерів з Вежі Антонія. Ні, цього разу він, прокуратор Понтій Пілат, мусить будь-що до них дістатися.

— Будемо діяти! — рішуче ляснув він долонею по мармуровому столу.

Слідчий Луцій Галл споважнів.

— Нам багато не треба, — вів далі прокуратор. — Нам потрібна зачіпка, причіпка, гачок, щоб підловити храмову рибину. Припустимо, Ісус відкараскається від звинувачення в пограбуванні. То й що? Скажу більше: без позову потерпілих ми й не будемо звинувачувати його в цьому. Нема позову — нема злочину!

Луцій Галл схвально хитнув головою.

— Але хіба ми не можемо притягти його до відповідальності за бешкетування в громадському і до того ж "святому" місці? Адже точно зафіксовано і засвідчено, що саме він спричинився до "сутички в храмі" назвемо цю подію так. Тобі зрозумілий хід моух думок, Луцію?

— Ще б пак, патроне! Щоб відвести від себе звинувачення, він буде змушений звинувачувати храмових павуків. Мовляв, це вони його спровокували своум шахраюванням.

— Правильно, Лупію! Клубочок і почне розкручуватись. А ми ниточку потягнем легесенько, ніжно, не смикаючи, щоб, бува, не обірвалася... Клянуся Юпітером, цього разу ми не відступимо!

— А! — одразу пожвавішав Луцій Галл. — Чи не час покликати Веселого Германа?

— Хіба він тут?

— Так, у передпокоу. Я прихопив його з собою. Про всяк випадок...

— Ну й хитрун ти, Луцію! Виходить, ти від початку сам сподівався, що ми почнемо розшук?

— Та я вже трохи знаю вашу вперту вдачу, патроне. Окрім того, розшук ніколи не зашкодить — щось та з'ясовується.

— Тоді клич Веселого Германа!

Цей рудоволосий гігант з добродушним обличчям походив звідкілясь з прирейнських лісів північного понизов'я. Ще малюком він потрапив у полон до римських легіонерів. Міцноу будови хлопчика купив для себе тодішній головнокомандувач восьми рейнських легіонів Юлій Друз Германік. Коли принцепс Тіберій Клавдій Нерон, що прийняв титул Цезаря та Августа, прийшов до влади, він призначив переможного полководця своум "другим я" на неспокійному Сході.

Ось тут і виявилися вперше таланти Веселого Германа, хоч це й було пов'язано з трагічною подісю. Захворів улюбленець війська Германік. Лікарям неважко було встановити: отрута. Молодому полководцеві лишалося жити лічені дні., І тоді п'ятнадцятирічний раб винюхав, хто вчинив злочин.. Із мізерних заздрощів славного Германіка підло отруули тодішній проконсул Сіріу Гней Кальпурній Шзон та його дружина Планціна. У нагороду Германік дав хлоцеві вільну і ощасливив своум вкороченим ім'ям.

За наказом принцепса Тіберія отруйника Пізона заморили голодом. Планціну спіткало милосердніше покарання — уй дозволили покінчити самогубством. Спосіб — за власним вибором. Хоч би й за допомогою цикути або мандрагори...

Додатком "Веселий" Германа нагородили його "клісніти": він з кожним умів балакати без злоби, жваво, мало не з приязню, хоч ніколи не переступав службових преписів.

За віком він ще був дуже молодий — лише дватри роки тому розміняв третій десяток. Слідчий Луцій Галл служив у прокуратурі давно, пошукувач Веселий Герман — з недавнього часу. Але вони аж на подив пасували один до одного.

— Ось і я! — мовив Веселий Герман, входячи з широкою усмішкою до покою прокуратора. — Довгенько довелося чекати вашого виклику, Луцію. Чи не марно? — казав ніби до слідчого, а сам позирав хитрим синім оком на прокуратора.

— Справу вирішено позитивно, — повідомив Луцій Галл. — Ось за цими прикметами знайди людину. Ім'я — Ісус Назарей.

Веселий Герман уважно прочитав опис.

— Ну й діла! — він за звичкою, яка водиться у варварів, поліз п'ятірнею чухати свою руду потилицю. — За цими прикметами, Луцію, можна схопити половину населення ррусалиму. Друга половина — жінки...

— А зуби? — нагадав Луцій Галл.

— Люди — не коні, щоб ум у роти зазирати.

— Масш сумнів, що упорасшся? — подав нарешті голос і Понтій Пілат.

Веселий Герман вмить розвернувся до нього.

— Та що ви, патроне! Які можуть бути сумніви? Раз с наказ, буде й діло! Накази для того й існують, щоб люди по них творили чудеса.

Понтій Пілат не втримався від посмішки.

— Однак доведеться добряче понишпорити, — заклопотано додав Веселий Герман. — Сьогодні звечора я піду по шинках — там люди про всяке гомонять.

— У нього руки, як у жінки, — сказав Пілат.

3. СВІДЧЕННЯ МАРІт З МАГДАЛИ

Нічний вилов Веселого Германа виявився для Луція Галла вкрай несподіваним. Чого не чекав, того не чекав, — нікуди правди діти! Проте слідчий давно переконався, що його молодий спритний пошукувач, хоч і йде подекуди незвіданими у дотеперішній практиці шляхами, незмінно й неухильно підпорядковус своу діу чітко окресленій меті. Та коли цього ранку Луцій Галл побачив юне, бездоганне, гнучке, тендітне, буйновласе створіння з очима великими, наче світильники, він дещо отетерів. Всенький вид юнки, яку привів Веселий Герман, свідчив про скромність, цнотливість, неторкану чистоту і наувну незвіданість у любощах, що так зворушують, але водночас й магічно ваблять чоловіків.

"У неу мусить бути чарівний голосочок", — сентиментально помислив він і не помилився.

Але те, що вона промовляла своум напрочуд мелодійним голосочком істинноу сирени, вразило слідчого не менш, аніж уу рідкісна, казкова, приголомшлива краса. Форма і зміст цісу вишуканоу амфори насолод здавалися несумісними. А може, навпаки? Хіба когось спокусить потвора?

— Хто ти? — було перше, що він запитав.

— Мене звуть Марія, — скромно відповіла і під його пильним, суворим поглядом густо, сором'язливо зашарілася. — А ще кличуть Магдалиною...

— Заспокойся, дівчинко, — статечно мовив Луцій Галл з інтонаціями батьківськоу поблажливості. — Що ти опинилася тут, мабуть, якесь прикре непорозуміння.

Веселий Герман зареготав.

Слідчий незадоволено спохмурнів.

— Чи не скажеш сама, як ти тут опинилася? — м'яко запитав він.

— Ха! Ваш рудий приятель умовив піти з ним, — звабливим голосом сирени відповіла вона. — Я гадала, він хоче завоювати мос серцева він полонив мене усю! Та чи відшкодус мені збитки за марно втрачену ніч? Адже я сподівалася розділити з ним ліжко, а не ламати собі кістки на тюремному тапчані...

Луцій Галл спочатку було й не второпав, про що йдеться. А коли збагнув, то побуряковів, наче зварений живцем рак. Чари розтанули! Він уже не бачив чарівного створіння, а лише мішок з кістками, який неухильно руйнуватиме час. Шкода, що вона ще не замислюється над цим. Мине зовсім небагато років, і хто з пияків, з котрими вона переспала, згадас про неу? А Веселий Герман аж квітнув, насолоджуючись природним комізмом цісу сцени, гідноу пера безжального дотепника Менандра.

— Дозвольте мені поспитати уу, — нарешті запропонував він. — Це прискорить справу.

Луцій Галл тільки мовчки хитнув головою на згоду.

— Спочатку — деякі біографічні відомості, — почав неприступний для згубних жіночих чар Веселий Герман. — Життспис нашоу Маріу дуже простенький. Чотирнадцяти років уу ще дівчам віддали за старого Паппуса, сенатора з оточення

тетрарха Ірода Антипи. А вже за рік вона втекла до відомого розпусника Еліу Ламія.

— Того самого? — запитав слідчий.

— Так, обранець уу серця — той Елій Ламій, якого принцепс Тіберій покарав висланням за розпусту, нечувану навіть у розбещеному Римі. Та от біда: розпусник Ламій спасував перед уу невситимістю і сам від неу утік. Про наступного уу коханця можна сказати тільки у множині — це була маніпула, що стояла гарнізоном під Магдалою. Коли легіонерів перевели на постій в інше місце, вона перейшла на обслугу цивільного населення. Оскільки встановити уу коханця було неможливо, уу почали вважати подружкою всіх чоловіків Магдали. Звідси походить друге уу ім'я — Магдалина.

Луцій Галл з неприхованим жалем поглянув на Марію Магдалину — рідкісну квітку природи, що сама себе занапастила на гнойовиську, — і похмуро запитав:

— Усе це дуже повчально, та чи мас стосунок до нашоу справи?

— Мас! — запевнив його Веселий Герман. — Чи знасте ви, за ким вона подалася з Магдали і волочиться по всіх усюдах?

— Кажи!

— Ісус Назарей.

— А! — сказав Луцій Галл. — Починай допит.

Веселий Герман повернувся до Маріу, дружньо всміхаючись:

— Ти давно в ррусалимі?

— Мабуть, уже з тиждень…

— А точніше?

— Не рахувала…

— Де перебувала до того?

— У Віфаніу, у брата.

— Хто твій брат?

— Бідак, як усі.

— Я питаю, як його звати.

— Лазар.

— Лазар? Чи не про твого брата, бува, по всіх шинках гомонять, ніби він вмер і воскрес?

Жінка завагалася:

— А що йому за це буде?

— За те, що воскрес? Нічого. Мабуть, житиме, як і жив. Але мене цікавить, як це покійник примудрився живісіньким піднятися з труни?

— А при чому тут я? — вперше обурилася чарівна повія. — Хіба я вигадую податки?

— До чого тут податки?

— Аякже! Ще не прохолонуть сліди римських митарів, як уже сунуть по десятину бірючі Кайафи. Бідакові хоч живцем у труну лягай! От Лазар і вліз до труни…

Веселий Герман зареготав:

— Ну й утяв! І що ж, бірючі повірили?

— Та повірили… Але вони описали геть усе майно на покриття десятини і витрат на похорон. Ледве Лазаря живцем у землю не закопали. Довелося бідолаху хутко воскрешати. Ну, ожив Лазар, а всі кажуть: чудо! Та хай… Одним чудом більше, одним менше — не важить… Тим паче, римському цезареві Лазар сплатив податок до останнього сестерція! Віддав третину від достатку, як і належить по закону! А на виплат церковноу десятини цезар наказів не давав…

— Хіба я питав тебе про закони та накази цезаря?

— А про що ж?

— Про смерть та воскресіння твого братика!

— Я й розповіла…

— Не все, голубонько, не все. Хто ж у вас був чудодієм?

— А навіщо вам?

— Тут питаю я! Чи за тюремним тапчаном скучила? Відповідай: хто вигадав усю цю комедію?

— Ну, він…

— Хто це — він?

— Ну, Ісус…

— Ісусів, гадаю, у тебе було чимало. Який же з них?

— Ну, Ісус Назарей…

— Негаразд, Маріс, негаразд.

— Справді він…

— Я кажу про те, що з тебе доводиться тягти кожне слово лещатами, мов цвяхи з труни твого братика. Кажи одразу: чудо в храмі теж вигадка твого Ісуса?

— Яке ще чудо?

— Що сталося вчора: у храмових міняйл чудодійно зникли торбини з грішми. І дехто з чудотворців цьому дуже активно посприяв.

— Я там не була!

— Мені це відомо. Але в храмі разом з Ісусом вештався покійничок Лазар. Невже цей сумнівний труп і несумнівний спритняк теж подався в чудодіу?

— Чого ви зрештою хочете від мене?! /

— Відповіді на запитання: де він зараз?

— Хто? Мій брат Лазар?

— Твій коханець Назарей! Покійники — удавані вони чи ні — нас не цікавлять.

— Мабуть, десь ховається…

— А де ховається, ти не знасш, так?

— Якби знала, то побігла б до нього з криком: "Тікай якнайшвидше і якнайдалі!"

— Чого б це раптом?

— Бо ніхто не знас, що його розшукують римляни. І я теж не знала… А на тюхтіув з храмовоу варти тут не зважають…

— Тобто ти хочеш сказати, що він ховається десь поблизу?

— Я цього не казала!

— Але такий висновок випливас з твоух слів.

— Ти злий і підступний!

— Облишмо балачки про мене. Скажи-но ліпше…

Стрімкий, динамічний допит тривав. Луцій Галл з насолодою гурмана смакував, як спритно, на виважених логічних ритмах веде розмову Веселий Герман. Добра школа!

Марія Магдалина й незчулася, як виказала брата Лазаря. Вона навіть не зауважила, що засвідчила його участь в нападі на міняйл. Адже Веселий Герман ловив навмання…

Тепер с суттсва зачіпка!

Цісу миті його осяяла ідея: якщо розумно скористатися цісю надто обдарованою Венерою повісю, Ісуса Назарея можна буде схопити в найкоротший строк. Можливо, ще сьогодні увечері. Ідея так захопила Луція Галла, що він забув настанову прокуратора: тягти ниточку з клубочка легенько, ніжно, не смикаючи. І з тісу миті, коли він нитку смикнув, подіу ринули стрімголов, ламаючи наміри, задуми й сподівання.

— А! — підняв Луцій Галл великий палець, жест надто відомий на побойвиських гладіаторів.

Веселий Герман урвав мову, випускаючи Марію з тенет оманливих слів.

Мову забрав слідчий.

— Маріс, — запитав він поблажливо, — просвіти мене старого, чим тебе принадив Ісус? Я бачив його — маленький, непримітний чоловічок, сварливий, ніколи й не посміхнеться. То чим він тебе узяв, таку гарну?

— Розумом, — впевнено відповіла вона.

— А не грішми? — лукаво примружився Луцій.

— Грішми беруть інші, кому розуму не треба…

— І багато ти заробила?

— Стане на масток.

— От мене й дивус, чому ти мовчиш про того скнару, що зазіхас на твоу зароблені грошенята?

— Ви про Іуду?

— Авжеж, про нього.

Луцій Галл тріумфував: ця жінка вдруге впіймалася на гачок, закинутий навмання!

Веселий Герман схвально усміхнувся.

Вони обидва вміли цінувати вправність в розмовах під час допитів.

— Не лізе до тебе в залицяльники?

— Це з його пикою?

— А що, не гарна?

— Вузька, наче сокира ката! Подвійноу довжини ніс, до якого притулені крихітні, мов у тхора, оченята, і вуха сторчаком — ото й буде Іуда. Усе обличчя — з одного носа сокирою…

— Звідки він родом?

— Із Каріота, тільки не знаю, з якого саме — в Іудеу чи в Моаві. Одак скажіть і ви мені: чому ви все розпитусте й розпитусте? Може, хтось у чомусь і завинив... Але яка моя провина?

— Ніякоу, — знизав плечима Луцій Галл.

— Чого ж ви мене тримасте?

— Хіба? Я вважав, просто ведемо присмну розмову з чарівною жінкою.

— То я вільна?

— Авжеж!

— Ну, тоді я пішла, — ще не зовсім вірячи, Марія Магдалина підвелася.

— До наступноу зустрічі!

— Хай уу ліпше не буде...

— Германе, дай наказ чатовим, щоб випустили на волю.

— Слухаюсь, патроне!

Луцій Галл дивився услід, милуючись уу викличною, хтиво-хвилястою ходою.

"А! — мовив сам до себе. — Така підніме з труни покійника без усякого втручання чудодія!"

Він був вельми задоволений собою.

4. ОДИН ТОВАР ПРОДАНО ДВІЧІ

— Пішла, озираючись на всі боки, — доповів північний гігант. Здасться, хтось уу уже виглядав.

— Запам'ятав спостерігача?

— Ні, бо він до неу не підійшов. Стояв досить далеченько, та ще в затіненому портику.

— Можливо, просто залицяльник...

— Все може бути!

— Так, тепер усяке може трапитись, — погодився Луцій Галл. — Які ж твоу міркування, Германе?

— Хочете, щоб я передбачив прийдешнс, як це роблять місцеві віщуни?

— Тим паче, що твоу завбачення, на відміну від екзальтованих зойків "пророків", завжди дуже вірогідні. Отож, не бійся знеслави і починай.

Герман розумів, що слідчий у цей спосіб хоче перевірити своу власні припущення й передбачення, які у нього вже склалися в певну схему дій і протидій.

— Слухаю і корюся наказові! — бадьоро проголосив він. — Пророкування перше: з того моменту, як Марія Магдалина ступила за арку прокуратури, наше розслідуваня вже ні для кого не тасмниця.

— Слушно.

— Пророкування друге: кіт наполохас мишей.

— Само собою...

— Мишки поводяться різно. А надто скнари, уражені патологічною жадібністю. Чому б, поки не пізно, не продати ватага? Хід думки простий: заводія все одно схоплять римляни, треба хоч якусь користь з цього мати. А щоб Фортуна не проминула з

щедротами своуми, слід поспішати, діяти не гаючись.

— Правильно.

— Але я певен: Іуда не піде до нас. Не наважиться…

— Проте він насмілиться шантажувати храмових павуків! — завершив Луцій Галл. — Адже храмова зграя не від того, щоб знешкодити небезпечного грабіжника. Він принадився ух вительбушувати безкарно! Кумедно виходить…

— Що я маю робити? — запитав Веселий Герман.

— Пильнувати! Увечері не спускай ока з храму. Я певен, довгоносик не зволікатиме: жадібність — надійний батіг. Він нам потрібен живим і неушкодженим! Якщо зможеш, одразу вибий з нього зізнання і, не гаючись, схопи ватага.

— Зрозуміло, патроне.

— Одноу деки легіонерів тобі вистачить?

— Цілком.

Людину, вузьке обличчя якоу нагадувало сокиру, бо на ньому домінував могутній ніс. Веселий Герман примітив, коли вже впали густі сутінки.

Герман обрав собі зручну для стеження позицію. Вправно розташував наданих йому вояків, які за його знаком вмить могли замкнути коло без надіу на втечу в бічні вулички.

Присутність поблизу храму поодиноких легіонерів ні в кого не могла викликати тривогу: Вежа Антонія, перетворена в казарму для римських вояків, і храм Соломона, власне кажучи, складав одне ціле. Тому присутність тут окремих легіонерів, була такою ж природною, як і святенників. Інша справа, якби вони чатували чільним загоном, — це, безумовно, привернуло б увагу і могло наполохати.

Веселий Герман не дав знаку затримати кандидата в запроданці: намір щось зробити і здійснений вчинок трактуються різно. Хай іде. Хай наполохас храмових павуків. Хай зробить свос чорне діло. А тоді… Адже він повертатиметься цісю ж дорогою. Іншого шляху тут нема.

Велетенський дім дивного й незрозумілого бога іудеув було споруджено на крутому горбі, і він своум кам'яним громаддям наче чавив місто. Це враження особливо посилювалося вночі, коли темний купол зливався з темним небом. Уже тоді, коли за царя Соломона ще тільки почали споруджувати цю гігантську будівлю, виникло побоювання, що вона свосю вагою розчавить горб і впаде на місто. Тому будівничі піддали архітектурній реконструкціу і самий горб. З одного боку його зтесали і закріпили циклопічними брилами, посднаними для міцності між собою залізними скобами. Ця стіна тепер здіймалася вгору на чотириста ліктів і вражала навіть римлян, звиклих до колосальних споруд.

Храм і справді чавив. Але не своум кам'яним громаддям. Він чавив податками і нескінченними додатковими поборами, які треба було нести святенникам під час кожного з численних, вигаданих ними ж релігійних свят.

Це було середовище і недоторканний для римських законів притулок спадкосмних дармоудів. Це була фортеця трутнів з роду Левія, яким Мойсей надав довічне й

виключне право "слугувати богові" і за цю "працю" ссати піт і кров трудящого люду, жорстоко — аж до смертного побиття камінням караючи непокірних. Нині це "коліно" було розподілено на двадцять чотири "череди", в кожній з яких налічувалось до п'яти тисяч святих нероб. А на кожного спадкосмного левіта припадало ще по два-три служки з нижчих кастових ступенів. І вся ця сарана хоче жерти, і то — смачно, хоче ходити в розкошах, хоче м'яко спати, хоче утримувати біля себе якнайбільше гарних рабинь і наложниць.

Римлян вражало, що цілий народ дав себе уярмити цим неробам з кадилами, щоб його сили й достаток, його енергію й наснагу пожадливо висотувала плодюча зграя святих дармоудів. Імперський Рим вважав це становище, м'яко кажучи, нерозумним. Він запровадив своу податки, які діяли по всій імперіу, а храмову десятину вилучив з категоріу, що охороняється законом. Будь-які пожертви іудейському богові набули чинності доброу волі. А щоб вибити у схидни зуби, у верховного суду — Синедріону — було відібрано право нй смертне покарання. У віданні святенників лишився тільки розгляд суто релігійних питань, в які імперська адміністрація не втручалася. Рабини злобилися, але сила була на боці Риму...

...Іуда із Каріота вислизнув з храму, коли зовсім стемніло. Біля підніжжя сходів, що вели до Нижнього міста, його зненацька оточили. З переляку цей уже викінчений запроданець мимовільним порухом шарпнувся до широкоу поясноу намотки. Веселий Герман негайно запустив туди свою десницю. Він витяг шкіряний гаман, що присмно брязнув благородним металом.

— Запаліть смолоскипи! — наказав він.

Захиталося чадне червоне полум'я, пострілюючи смоляними бризками. Веселий Герман витрусив монети на долоню, старанно порахував ух і неквапом зсипав назад у гаман.

— Ха, лише тридцять шекелів, — розчаровано пробурмотів він. — Ну й скнари! Га? За голову ватага — лише тридцять срібняків! Де це чувано? От якби дали золотими денаріями...

Іуда розгублено кліпав. Веселий Герман простягнув йому гаман:

— Бери! Для нас це не гроші...

Іуда жадібно схопив свою здобич і поспіхом сунув за пазуху.

— Слухай, — зичливо мовив Веселий Герман, — може, ти продаси його вдруге?

— Кого? — пробелькотів Іуда, який досі не оговтався від ляку. Його крихітні оченята, перегороджені видатним носом, полохливо никали по вояках.

— Ніби не знасш... Ісуса Назарея — ось кого! Нам же відомо, кого ти щойно продав скупердяям з храму. А нас цей товарець теж цікавить! Ну то що, приятелю, залагодимо гендель, га?

Іуда завагався. Цей рудий здоровань — що він: пропонус всерйоз чи кепкус? Його непокоуло навіть те, що йому повернули гроші. Щось повертати — не належить до чеснот римських вояків. Як і будь-яких інших... А може, й справді?..

— Давай виказуй хутенько, — наполіг рудий. — Ми знасмо, кому його можна

вигідно перепродати. Понтій Пілат за Назарея дасть золото…

Тільки тепер Іуда збагнув: гаман йому повернули лише тому, що сподіваються заробити більше. На душі полегшало — усе стало на свос звичне місце.

— Ну, кажи нарешті: де він ховається?

— У Гефсиманському лісі… Та чи встигнете?

— А що таке?

— Уже збирається йти по нього храмова варта…

— Нехай собі збирається. А ми вирушаймо зараз. Веди!

— Навіщо я вам? — сполотнів Іуда.

— Як то навіщо? Ліс великий. Чого ж нам нишпорити в ньому, коли ти знасш точне місце? І от що: аби не сталася помилка, ти Ісуса обнімеш і назвеш. Зрозумів?

— А що я за це матиму?

— Життя! — відповів, наче вдарив навідліг, Веселий Герман. — Хіба мало?

5. КУБЛО ГАДЮЧЕ

— Мій любий, ти когось чекасш? — запитала Клавдія Прокула, яка читала з обличчя Понтія Пілата, як з книги, хоча стороннім воно здавалося непроникливим.

— Так, моя Клавдіс, — відповів він, — чекаю, коли приведуть до мене молодика з тонкими, як у жінки, руками, котрого ти бачила у храмі.

— Його впіймали?

— Цісу ночі.

— О, мій Понтію! Я дуже хотіла б побачити його знову.

— Чому?

— Він цікавий…

— Так, масш рацію — він цікавий. І я, моя Клавдіс, можу дозволити тобі і побачити його, і почути. Але з однісю неодмінною умовою.

— Якою?

— Мовчати.

— Яка жорстока для жінки умова! Але я згодна. Я мовчатиму і тільки слухатиму. Якщо ні — виженеш.

— Тоді згода!

Перш, ніж надати справі чинності офіційного розслідування, прокуратор Понтій Пілат вирішив познайомитись з затриманим особисто. Надто великий розголос про цього Ісуса Назарея пішов в ррусалимі, отже, поширіться по всій Іудеу, а то й далі. Окрім того, всі вчинки цього спритного молодика були позначені гнучкою, дотепною думкою. А прокуратор цінував розум в усіх його проявах.

Досі він мав клопіт лише з ворогами імперіу, з тупими, хоч подекуди і відчайдушними фанатами, екзальтованими і отрусними тим потворним мороком, що задушливими хвилями сліпоу злоби линув з храму на горі. Левіти не годні були забути про свою колишню, нічим не обмежену владу і перекреслені Римом привілеу. Зовні вони були запопадливі і лояльні до імперськоу адміністраціу, але потайки сіяли ворожнечу. Залишаючись осторонь, вони підбурювали на опір. Проте вони пречудово

знался на економічній та військовій потузі імперіу і реально усвідомлювали, що будьякий опір буде безжально розчавлено. Так і траплялося. По всій провінціу застрашливим нагадуванням стирчали хрести з розіп'ятими бунтівниками. Та левіти щоразу лишалися безкарними. Більше від того, ці спалахи гніву були ум вигідні, бо з кожним бунтом — хай навіть дрібним — вони відвойовували для себе в далекому Римі якийсь з втрачених привілеув.

Скільки скарг вони одписали на прокуратора, скільки хитрих звинувачень? Понтій Пілат не лічив. Але переконався: достаток левітів (досі не оподаткований!) базується на крові та облуді.

А цей Назарей був сдиний в свосму роді: він воював з підступними левітами, котрі якщо оцінювати об'єктивно, було на користь Римові.

— Він цікавий, — коротко і влучно визначила ставлення до нього прекрасна жовтоволоса і блакитноока Клавдія Прокула, що легко набирала вигляду холодноу й неприступноу богині, уу постава, коли вона не була захована просторою тунікою до п'ят, справді нагадувала тіло богині. Білоу мармуровоу богині з гармонійними пропорціями, віднайденими скульпторами Еллади.

І ось зараз вони — Понтій Пілат та Клавдія Прокула — напівлежали на зручних, з вигнутими спинками, щоб не втомлювати тіло, лежаках. Обидва лежаки були вкриті однаково м'якими ковдрами з пухнастоу верблюжоу вовни. Між ними, на мармуровому столику, стояли вазочки з соковитими фруктами і вузькошиу глиняні глеки, що зберігають рідину в прохолоді.

Сонце не дошкуляло перебуваючим у портику, хоч небо над головами лишалося відкритим. Від сонячних променів затуляли штучні навіси з білого полотна та крислаті крони дерев, всаджених обабіч стін серед мармурових плит. Поміж колон вхідноу арки бовванів в обладунках легіонера рудий гігант Веселий Герман, що став там на варту.

Тільки затриманий уночі розбишака в його темному, для дороги, гіматіу та варварських шальварах псував загальний інтер'єр, грубо порушуючи заспокійливу кольорову тональність затишного портика. Він мав точнісінько такий вигляд, який виникав в уяві з опису прокуратора Квірінія. Але додалися живі фарби і думка, яка завжди була головною окрасою очей, а відтак — і самоу людини.

— Назви себе, — сказав прокуратор, починаючи розмову.

— Ісшуш, — назвався він на арамейський лад. — За місцем проживання мене ще звуть Назареем.

— Чи знасш, хто я?

— Знаю: ти — прокуратор Понтій Пілат.

— Ти бачив мене раніше?

— Так, у Галілеу, де ти розіп'яв вісьмох заколотників. Тоді я бачив тебе. Ти сидів верхи на коні зі знаками легата. Жінку, що возсідав поруч з тобою, я теж бачив. Але не знаю, хто вона.

— Кого ж вона розпинала? — насмішкувато запитав Понтій Пілат.

— Я бачив уу лише один раз. Це було позавчора, у храмі.

— А ти спостережливий — встигасш помічати навіть зайве для тебе.

— У цьому й полягас моя біда, — у задумі мовив Назарей і жваво додав: Але існують жінки, яких не помітити просто неможливо! Для цього слід бути сліпим.

Клавдія Прокула, дотримуючись слова, мовчала, хоч це уй давалося нелегко, особливо коли розмова торкнулася уу самоу. Цей маленький чоловічок насмілився оцінювати уу! Проте чомусь було присмно.

— Отже, ти визнасш, що був у храмі, — підкреслив Понтій Пілат.

— Навіщо приховувати, що всім відомо, — просто відповів арештант.

— Ти уже двічі зчинив бучу у цьому Домі вашого іудейського бога. Чому?

— Тому, що бог покинув храм. Вертеп розбійників не може бути Домом господа.

— У твоух словах, Ісшуше, кристься звинувачення. Чи можеш обгрунтувати його?

— Це легко...

— Кажи — я слухаю.

— Чи не блюзнірство робити з бога мерзенного лихваря, що дере гроші в ріст небесного блаженства? Чи не злочин уособлювати бога в огидному міняйлі, який небесні блага обмінюс на земні срібняки? Чи це не розбій, коли віру перетворено в предмет безсоромноу торгівлі?

— Усе це риторика, — сухо зазначив Пілат. — Чи масш щось сказати конкретно?

— Можу й конкретно...

— Кажи сміливо!

— Ось лише один приклад з багатьох. Запроваджено правило: жоден віруючий не допускасться до храму, якщо не дасть грошовий податок "на викуп душі". Однак левіти беруть монети лише старого карбу, тобто такі, на яких не карбовано облич цезарів. Тих старих монет уже майже нема в обігу. Роздобути ух дуже важко. Але вони с в достатній кількості у храмових міняйл, які зовсім не випадково сидять в галереу при вході до храму. Вартість староу, давно знеціненоу монети — теперішній імперський золотий. Але й це не все, бо жадібність левітів не знас меж. Щоб обміняти монети, слід спочатку сплатити ще й так званий обмінний податок. Вартість права на обмін — срібний денарій або срібна драхма. Прочан багато. Особливо на релігійні свята. Прибуток підрахувати не важко. Він більший ніж імперські податки разом узяті. До того ж храм не втрачас запас монет старого карбу. І вони знову повертаються в торби міняйл!

Прокуратор Понтій Пілат спохмурнів.

— Чи усвідомлюсш ти, що зробив політичне звинувачення ?

— Я не зовсім добре знаю римські закони.

— Ми суворо карасмо за образу особи цезаря. А ти повідомив важливе: до храму не допускаються люди, які несуть монети з карбом божественних принцепсів. Так?

— Я це сказав...

— А чому левіти це роблять? Чи знасш?

— Чому? Бо у них. гендлярський бог — золотий тілець. Іншого вони не знають і знати не хочуть.

— Я запитав не про це. Сформулюю інакше, щоб ти зрозумів: як левіти пояснюють

відмову брати монети з зображенням римських принцепсів?

— Та просто: Кайафа каже, що ці сустні зображення — образа для царя небесного. А насправді, окрім наживи...

— Досить, це вже лірика! — зупинив його Понтій Пілат. — Скажи мені ліпше таке: що ти зробив би з храмом?

— Я сказав про це в очі самим левітам. Я сказав ум: "Як прийшов потоп і зніс усіх, так і ваш храм облуди буде знесено. Бо де буде падло, там зберуться й орли. Нерозумні і сліпі ви, бо святите золото! Горе вам! Бо за злочинами вашими прийдуть чорні дні. І обложать храм окопами, і обступлять навкруги, і стиснуть звідусюди. І знищать його з лиця землі, і не залишать каменя на камені! Бо цей храм уже не божий дім молитов, а вертеп з кублом гадючим!"

— Ти справді це сказав? — не стримав свого подиву прокуратор.

— Я сказав це...

— Першосвятенник Кайафа знас про це?

— Він теж слухав мене.

— Коли це було?

— Три дні тому.

— А потім ти з ватагою спільників пішов грабувати храмових міняйл?

— Я ні в чому не винен. Хіба на мене хтось скаржився?

— Масш рацію: нема ні скарг, ні позову. Адже, щоб звинуватити тебе, ум треба викрити самих себе. Але зараз я зроблю одне припущення. Якщо воно вірне, можеш не відповідати нічого. Ви забрали у міняйл монети старого карбу?

Запала промовиста мовчанка.

Велична Клавдія Прокула з веселою повагою позирала на свого проникливого чоловіка.

Понтій Пілат бачив, як до Веселого Германа підійшов легіонер і про щось доповів.

Веселий Герман підняв руку, просячи дозволу потурбувати прокуратора.

— Підійди! — дозволив йому Понтій Пілат і, коли той наблизився, запитав: — Щось трапилося?

— Прийшов колишній першосвятенник Аннан, тесть Кайафи. Просить, щоб ви його прийняли.

— По мою душу прийшов, — тихо мовив Ісус.

— Про що ти? — запитав прокуратор.

— Аннан вимагатиме мосу смерті.

— Заспокойся, — твердо сказав Понтій Пілат. — Без серйозноу провини я ще нікого не скарав. А за тобою я ніякоу вини не бачу. Розходження у поглядах на призначення храму е суто релігійним і моуй юрисдикціу не підлягас. Право ж святенників на смертний вирок і покарання скасовані.

6. АННАН, ТЕСТЬ КАЙАФИ

Коли Веселий Герман повів затриманого через бічні двері, Клавдія Прокула мовила:

— Я хочу лишитися.

— Але ж Аннан — не в'язень, — завагався Понтій Пілат.

— Шкода, що він досі не в'язень...

Прокуратор засміявся.

— Зрозумій, моя люба, я б охоче, але...

— Але, мій Понтію, відіслати мене зараз було б ще більш жорстоко, ніж примушувати мене мовчати. Хіба я тобі заважала? А тепер... Та це все одно, що відібрати у мене книгу на найцікавішому місці.

— Підкажи, як вмотивувати твою присутність, і ти залишишся.

— Ах, мій Понтію, це так просто!

— Навіть просто? — усміхнувся Пілат.

— Авжеж! — запалена надією, наполягала Клавдія Прокула. — Хіба ти кликав до себе того Аннана? Хіба тут міститься твоя канцелярія, де ти мусиш дотримуватись службових приписів?

— Ні і ні! — сказав Пілат. — Що з цього?

— Аннан прийшов без зову. Прийшов до твого приватного житла. Прийшов як прохач. Ти тут повний господар. Ти можеш його навіть взагалі тут не прийняти і призначити зустріч в канцеляріу у час зручний для тебе. Отже...

— Отже, мені лишасться дати згоду.

— О, мій Понтію, у подяку тобі я знову обіцяю стійко мовчати.

— Ця присяга тільки свідчить, що ти у мене велика розумниця.

Тим часом прислужники внесли до портика масивний, гідний сану несподіваного візитера стілець з твердою й прямою спинкою: іудеу чомусь люблять сидіти в незручній, задерев'янілій позі. Та хай! Хоч би й на цвяхи сідали. Химерні місцеві звичау та уподобання адміністрацію Риму не обходили.

Як і в'язень Ісус Назарей, минулорічний першосвятенник Аннан, тесть теперішнього — Кайафи, виглядав у портику чужорідним тілом, хоч являв собою зовсім інший соціальний тип. В'язень був тут темною плямою, святенник — занадто пістрявою. В'язень стукотів по мармуру дерев'яними підошвами, святенник віддзвонював дрібними срібними бубенцями, нашитими по всьому його фантастично барвистому вбранню. На груди звисав триколірний омофор — ознака, що він походить з роду блаженного Левія. До пояса був припнутий розшитий бісером мішечок з паличками-жезлами для жеребкування.

Аннан віддзвонював своуми бубенцями, мов ціла отара, аж поки не доп'явся до крісла. У ньому він укляк непорушне, і бубенці вгамувалися. Прокуратор та його дружина мовчки тупили очі на це розцяцьковане опудало з ледь прихованою зневагою.

Святенник теж позирав на латинян з тамованою відразою.

Цей римлянин з непристойно коротким волоссям, з голим обличчям, з його ніби стесаним носом, що незугарне продовжував лінію лоба, з його вузьким, наче щілина, ротом і важкою, мов каменюка, щелепою виглядав потворно.

А його дружина?

Хіба цю дебелу, як вежа, істоту з холодними рисами обличчя і потужною статурою ратоборця можна вважати жінкою? ту б тримати в гурті тягловоу худоби — ось де цій римлянці місце! Хіба уу можна порівняти з сврейськими жінками — гарячими, мов вогонь, тендітними, як іграшки, ніжними, наче квіти? рврейки дозрівають на дванадцяту весну, коли душа ще не уражена гріхом, а плоть — хтивістю. У своу дванадцять весен вони йдуть, мов агнці непорочні на заклання, під шлюбний вінець невинними створіннями...

А латинянки? З ухніми тренованими фізичними вправами ручиськами, що годні залюбки звернути шийні м'язи або придушити....

Від цих думок Аннан аж гидливо затрусив фарбованою червоною цаповою бородою.

— За нашими звичаями не місце нечистій жінці серед чистих чоловіків! не стримався він. — Ребро [за сврейськими племінними сказаннями, бог сотворив жінку з ребра чоловіка] — нікчемна частина цілого.

В опуклих очах Клавдіу Прокули блакиттю палахнули крижані блискавки. Проте грім не відповів на образу. Вона, тримаючи свос слово, тільки вимогливо звела холодні очі на Понтія Пілата.

— Звичау слід шанувати, — сухо зазначив прокуратор. — Це шанування мусить бути взасмним. Хто до кого прийшов?

Аннан збагнув, що, коли й надалі дозволятиме собі дратуватися, йому залишиться тільки піти з цього нечестивого дому гоув-іновірців. Та хіба для цього він переступив поріг римськоу господи?

— Я ніколи не бував у Римі, — позадкував він. — На жаль, ваші звичау мені невідомі. Прикро, якщо я у свосму невіданні когось образив. Проте тішу себе солодкою надісю, що ви пробачите темному старцеві його мимовільну провину.

— Масте щось повідомити? — руба запитав Понтій Пілат.

Аннан вважав, що оця груба прямота, притаманна усім римлянам, нічим не відрізняється від брутальноу невихованості. Та чи можна дорікати нечестивцеві, коли за ним стоуть незламна сила?

Старець втомлено заплющив повіки, перебираючи подумки, що і як мас сказати. Він прийшов сюди з сдиною метою — уразити спесивого римлянина і за рішенням Синедріону примусити його до страти того вовка, що принадився до храмовоу кошари. Безкарно! Та як вести мову, щоб не накликати гніву? У кошику смокв може таутися змія з уу отруйним жалом. Так! З цим нечестивим песиголовцем слід обрати улесливу мову, в якій сховасться зміуне жало. Тим-то надійніше воно вразить...

— Славний і гідний усілякоу почесті прокуратор Пілат! — пишно розпочав він. — Блага вістина долинула до смиренних рабів Всевишнього господа нашого Іахві [ім'я божества прадавніх сврейських скотарів; нині він — бог іудаузму]. Схоплено мерзенного грішника — Ісшуша Назарея, який так глибоко занепав до сатанинськоу безодні, що зневажив духотворний Дім господній. А ви, римляни, поклали край його безчинствам на шляхах Іудеу. Осанна! Хвала тобі, господи, що навів ти каральну десницю на запеклого злочинця!

Клавдію Прокулу почало бавити це одверто демагогічне лицедійство.

— Але згадай, Понтію Пілате: наш святий Синедріон завжди вірнопіддане допомагав імперській владі по силі своуй. Запитаймо себе: хто сприяв прокураторові Квірінію, коли він провадив перепис населення для наведення ладу в оподаткуванні? Ми — смиренні раби божі і вірні слуги римського цезаря.

"А тепер за цими списками здирасте "на храм" десятину з прибутків", саркастично додав подумки Понтій Пілат.

— Або тебе, прокураторе, осяяла щаслива думка — спорудити акведук з місцевості Ал-Аррув до ррусалима, який завжди страждав від нестачі питноу води. Хто ж допоміг тобі некорисливими й слухняними будівничими? Ми смиренні раби божі і вірні слуги цезаря.

З патоки слів висунулося жало. Аннан нагадав Пілатові, як він було наклав руку на храмову казну, щоб мати кошти на будівлю складноу споруди. Однак проконсул Сіріу Вітеллій за наказом з Риму звелів повернути святенникам храмові кошти. Натомість відірвали від рала ратауів і ремісників від майстерень, які безкоштовно мусили відбути будівельну повинність. Виникли заворушення і довелося карати. Ненависть до Риму зросла. Чи міг це передбачити короткозорий в політиці Вітеллій? А тепер цей святенник хизується своєю провокаційною "допомогою". Та зараз на це зухвальство нема чим відповісти...

— І тепер Синедріон ухвалив усіляко допомагати тобі у справі затриманого Ісшуша Назарея. Одак, за звичасм, в останній день пасхи, яка наближасться, ти мусиш виявити милосердя влади, відпустивши на волю найбільшого злочинця. Ми посприямо тобі у цьому! Ми, левіти, а за нашим словом й тисячі прочан смиренно проситимемо тебе відпустити з-під варти Ісшуша...

— Ісшуша? — не стримав свого подиву Понтій Пілат.

Аннан насолоджувався якусь мить його подивом, а тоді з ефектною глумливістю довершив:

— Так, Ісшуша Вар-Авву, нічного різуна із секти "кинджальників", які ще безсоромно називають себе "синами царя небесного". Цього ВарАвву разом з двома його поплічниками ув'язнено в узилищі Преторіу [у в'язниці суду]. Чи може бути більшим милосердя влади, коли вона звільнить нічного душогуба, на кинджалі якого кров безневинно убісних?

— А як бути з Назаресм? — стримано запитав прокуратор.

— Цього — розіп'яти, — сказав Аннан. — За вашим римським звичасм, — і, ніби між іншим, докинув: — Принцепс Тіберій не любить, коли провінційна влада роздмухус заворушення, а не гасить ух у зародку.

— Заворушення? — суворо запитав Пілат. — Поясніть, про яке заворушення йдеться.

— Про те бунтівне свавілля, яке породжус Назарей. Це дуже небезпечний і лукавий антидержавний злочинець. Наш храм вчить віруючих: усяка влада від бога. Ганьбити вчення храму — підважувати владу цезаря. Цей злочин за едиктами сенату карасться

смертю. Тому й радіс Синедріон у своєму вірнопідданому екстазі, що бунтівника і підбурювача Назарея уже схоплено! І свідок добрий є — Іуда із Каріота.

Безсила лють огорнула Понтія Пілата. Він почував себе ошуканим. Він ганив себе за те, що в писі своуй виявився не підготованим до цісу сутички. Спритно обійшли його святенники! Погрожують заворушенням серед прочан, які сунуть на пасхальні свята звідусіль десятками тисяч. А у нього під рукою — лише дві когорти.

Жалюгідна жменька перед натовпами екзальтованих фанатів. Коли що просто закидають камінням...

Аннан мружився на нього, мов кіт на сметану.

Але Понтій Пілат ще мав чим дошкулити цинічним святенникам з храму божого!

— До мене дійшли чутки, — суворо мовив він, — що у храмі зневажено особу цезаря. Ви нехтусте монетами з зображеннями принцепса. Образа особи цезаря карається смертю!

Обличчя Аннана розквітло осяйною усмішкою. Вишкірились чорні корінці зубів.

— Але ж ми робимо це, — з образливою поступливістю мовив він, — з ласкавого дозволу самого принцепса Тіберія.

— Де цей дозвіл, у кого?

— У тебе, прокураторе, — скалився чорними корінцями Аннан. — Адже свого часу ти одержав наказ не дратувати віруючих... А-в нашому храмі нема зримих зображень навіть самого Всевишнього.

Це був нищівний і болючий удар. Головне — прокуратор сам себе під нього підставив. Понтій Пілат вмить зрозумів, на що натякас чорноротий Аннан. Він згадав, як його військові загони увійшли до ррусалима з зображеннями принцепса на бойових держаках з римськими орлами. Він наказав тоді вивісити щити з зображеннями цезаря на стіни палацу Ірода Великого. Святенники зчинили неймовірний галас. І от з Риму надійшов наказ "не дратувати" віруючих. Принцепс Тіберій не полюбляс морочитись заворушеннями в провінціях...

У розмові з Аннаном Понтій Пілат зазнав повноу поразки.

Коли святенник пішов, Клавдія Прокула стурбовано запитала:

— Невже ти уб'сш Назарея на догоду отруйним грибам з храму?

— Я уже сказав, що безвинних не караю, — твердо відказав Пілат. — Ти знасш: двічі я обіцянок не даю. Я ух виконую.

Того ж дня прокуратор Пілат відрядив до проконсула Вітеллія термінового гінця — самого Луція Галла:

— Якомога швидше повертайся з військом!

Після того він покликав до себе Веселого Германа, розмову з яким почав дивним запитанням:

— Чим пояснюється чудо воскресіння з мертвих Лазаря?

7. САМОГУБЦЯ З ЛОПАТОЮ

Ще зоріло, коли Веселий Герман разом з гостродзьобом Іудою верхи на добрих конях проминули Східні врата ррусалима, ух супроводжували трос легіонерів. Заспана

сторожа здивовано дивилася ум услід.

Шлях був не дуже далекий, та часу забрав. До селища Віфаніу невеличкий загін прибув, коли сонце підбилося уже височенько. Іуда вказав обійстя недавнього мерця Лазаря. Через низенький мазаний тин видно було, як господар над чимось порається на подвір'у. Це був кремезний чолов'яга з грубими рисами обличчя і жилавими руками, де грали м'язи. Тугі і загрубілі, а не еластичні, як у вояків...

— Він? — запитав Веселий Герман.

— Та він, — неохоче озвався Іуда. Не подобалася йому ця поуздочка, в яку його залучили мало не силоміць.

— Здоров був, покійничку! — гукнув Герман, зіскакуючи з коня. — Злазь і ти! — наказав Іуді.

Лазар здригнувся і рвучко повернувся до прибулих. Побачив римських вояків і укляк. Потім очі його з тривогою втупилися в Іуду.

— Що, впізнав? — глузливо зареготав Веселий Герман, віддаючи повід коня одному з легіонерів. — Ну-мо, Іудо, ходімо до живого трупа...

Він штовхнув Іуду до хвіртки. За ним увійшов на обійстя і сам. Пошукав очима і безцеремонне всівся на колоду.

— Що, Лазаре, не чекав гостей?

— Вам чого? — нарешті подав голос Лазар.

— Та нічого особливого — службові клопоти, — люб'язно пояснив пошукувач прокуратури. — Ти, певно, чув, що на твого приятеля Ісуса Назарея порушено карну справу за безчинства в храмі Іахві. Потрібні, Лазаре, твоу свідчення. Ваш святий Синедріон вже заочно засудив Назарея до страти. Тепер клопочеться перед прокуратором про затвердження вироку. Чув ти про це чи ні?

— Та чув — поголос іде, — похмуро відповів Лазар. — Але всяку провину треба ще довести. Кажуть, прокуратор Пілат вимагас від Кайафи неспростовних доказів. А в того мерзот... тобто, добродія, хотів я сказати, ніяких доказів нема...

— Будуть! — запевнив Веселий Герман. — За цим я й прибув до тебе. На суді все з'ясується. Аби свідчення були! Головний свідок уже с — це твій дружок Іуда... Ти чого вовком позирасш?

— Як умію, так і позираю...

— Ну, позирай — дозволяю, але слухай мене... Іуда твердо пообіцяв привселюдно засвідчити, що ваш Ісус казав, ніби він — посланець від самого царя небесного, буцім він — син божий...

— Та який там син божий! — скипів Лазар. — Чого ви мене морочите? Хіба я не знаю, чий він син? А й справді не знаю: чи тесляра Иосифа, чи вашого вояка Пантери...

— Пантери? Знаю такого! Він у нас зараз наглядач у в'язниці Преторіу. Невже він батько Ісуса?

— Хтозна, різне кажуть... Але відомо: Пантера упадав за Марісю. А та пішла під вінець вагітною. Іосиф до цього непричетний, бо його заледве умовили. Та й не умовили, а батько Маріу гроші дав. За грошву і я б в женихи подався, хоч би там з

десяток Пантер потрудилося… А ви кажете син божий!..

— Та не я кажу. Це твій дружок Іуда каже! Під присягою.

— А кому ця брехня під присягою потрібна?

— Та цьому мерзот… тьху! Я точнісінько як ти хотів сказати — добродію Кайафі! І ще Іуда засвідчить, що Ісус заміряється повалити владу цезаря…

— Ніхто в цю нісенітницю не повірить!

— Уже повірили — весь Синедріон на чолі з Кайафою! До Пілата Аннан приходив і казав. Кому вигідно, той завше повірить… — І ти сам розумісш, що за бунт проти цезаря Голгофа забезпечена! На хресті ваш Ісус конатиме…

Лазар не міг приховати люті, з якою позирав на Іуду.

На його важких щелепах гуляли жовна.

— А ти ж бідусш, Лазаре, — не вгавав рудий велет. — Ти ж від злиднів своух до труни живцем стрибнув! Аж тут — гроші дають. Поплескав язиком — і вже масш! І виплат визначено — тридцять срібних шеккелів готівкою. Іуда не дасть мені збрехати — він уже за перший виказ тридцять срібняків одержав. Правильно я кажу. Іудо?

— Дали, — кисло промимрив той.

Хвацьке базікання Веселого Германа було йому явно не до шмиги. Але щось суперечити він не наважувався. Та й подумати: рано чи пізно, а всі дізнаються. Все одно на суді доведеться свідчити…

— То як, Лазаре, домовились?

— А що я можу сказати…

— Щось та скажеш.

— Та нічого такого я не знаю…

— А я хіба про щось таке? Бачу я, ти своум свідченням і сам ціни не відасш. Але присягаюся, тебе слухатимуть з роззявленими ротами. Уяви сам: труна, мандри до мерців, зухвала втеча з потойбічного світу, яка досі ще нікому не вдавалася!

Лазар понуро вивчав своу брудні, босі ноги.

— Твос постання з мертвих, — неугавно виспівував балакучий рудань, воістину чудо з перчиком! А хто ж допоміг тобі обдурити потойбічну варту? Герой судового процесу — Ісус Назарей! Кажу тобі, Лазаре, таких кумедних чудасій не вигадував навіть мій улюблений дотепник Менандр.

— Вільно вам жартувати…

— Та які тут жарти? Вудь певен, ця потойбічна оповідка затьмарить навіть спогади твосу сестрички, гулящоу Маріу. Бо що уй оповідати? Що вона переспала з Ісусом? Не дива! Велике діло — побавитись. Хто з нею лишень не розважався… Інша справа — оповідь живого мерця!

Саме цісу миті з халупи вийшла молодиця жагучоу краси. Легко, по-хатньому одягнена. Усі принади — на виду. Веселий Герман отетерів.

— О! — все ж спромігся він. — Про неу помовка, а вона вже тут!

— Це не Марія, — остеріг його Лазар.

— А хто ж? — ще більше здивувався Герман.

— Старша сестра Марфа. Дуже вони схожі…

— А що? Як старша, то гірша? — білозубо всміхнулася молодиця рудому незнайомцю.

Тільки зараз Герман роздивився, що молодичка кругліша у стегнах. І очі у неу не такі нахабні, як у Магдалини. Хоч теж — з бісенятами.

— Таж тут цілий квітник з красунь! — проголосив він. — Гарем, який охороняс монстр з того світу!

Він по-змовницькому підморгнув Марфі і дружньо запитав:

— До тебе теж Ісус підбивався?

— А з чого ти узяв? — грайливо відказала вона.

— Надто ти схожа на сестричку. Якщо вас удень можна переплутати, то вночі і поготів!

Вона узялася руками в боки і викличне майнула спідницею:

— А хоч би й так, тобі що за клопіт?

— Ревнощі гризуть! — не губився рудань. — Та скажи мені: він з дівками такий же удатний, як з міняйлами у храмі?

— Усе пізнасться в порівнянні, — загадково відповіла Марфа.

— Ха! — зрадів Герман. — Доведеться знайти час, аби задовольнити твій здоровий потяг до аналітичних знань.

— А ти веселий хлопець… Як звати?

— Герман! А ти заміжня?

— Та де…

— Чому ж? Така вродлива…

— Без посагу не беруть. У нас так: візьмуть і горбату, аби з грішми. Тесляр Іосиф узяв матір Ісуса, коли вона вже вагітною була. А чому! Бо за неу грошики дали. Збагнув? А ми — бідаки. Лазар навіть свою труну продав, щоб стало на ужу… Я ж не дівча, щоб мене купили.

— А Марія із своух заробітків не допомагас?

— Маріу теж на посаг треба… Паппус уу тепер не візьме! Сильно вона його образила. Паппус хоч і старий, та взяв уу навіть з доплатою… Я б від нього нізащо не втекла!

— Чого ж Марія втекла? Хіба не знала, що уу чекас?

— Та коли це було? Мала вона тоді була і дурна, а тут багатий римлянин почав залицятися. Вона й побігла по глупоті своуй від чоловіка…

Вони так захопилися шлюбною розмовою, що ніби забули про все на світі. Навіть про присутніх тут Лазаря та Іуду — майбутніх свідків Кайафи.

Лазар усе зиркав скоса на них, наче на щось зважуючись, і нараз швидко буркнув Іуді:

— Добре, що без тебе закопали гроші в Гефсиманському лісі, а то б ти, шкурнику, і казну товариства виказав…

"Ну от і все! — подумки зазначив Веселий Герман. — Мети досягнуто. Однак таки

довелося марудитись… Але тепер цей скнара Іуда всенький ліс перерис, шукаючи скарб. І то — поспіхом! Щоб інші не випередили… Час і в зворотню путь. А шкода…"

— Марфо, — сказав уголос, — я чекатиму тебе в ррусалимі. Запитасш Веселого Германа, будь-який легіонер мос помешкання покаже.

— А для чого? — лукаво запитала вона.

— Для суто наукових досліджень…

— Це ж яких? — засміялася вона.

— Порівняльних…

— А не відмовишся потім? Ти — на коні, а мені йти пішки…

— І не сором тобі? — раптом вклинцювався в ухню розмову Лазар.

— А чого соромитись, коли заміж не беруть? — відмахнула його докір Марфа.

— Ну й розбестились сестрички! — розбурхався Лазар. — Що про нас люди казатимуть? І чим я, нещасний, отаке богом прокляте життя заслугував?

— А ти помовч, живий трупе! — суворо гримнув на нього Веселий Герман. Що уй з тобою, бовдуром? Тобі гроші пропонують, а ти пику відвертасш! Ач який! Мав би розум, то й на посаг Марфі заробив: у Кайафи гаман тугенький. А то справді, хто ж візьме дівку, яка й на пелюшки не мас? Але хай… Мені — час! Збирайся, Іудо… Марфо, чи прийдеш?

— А ти чекатимеш?

— Ще б пак!

Минула лише доба, коли в скромній оселі Веселого Германа і справді з'явилася красуня з Віфаніу. Рудань уу появі щиро зрадів. Марфа помітила його неприховану радість і лукаво мовила:

— Чого зуби вискалив? Не подумай чогось такого…

— Та я від народження тупак! — гаряче запевнив уу рудань.

— Усі так кажуть! А я тобі не якась така… Просто чомусь припав до серця. Оце й згадала про тебе, коли йшла мимо…

— З Віфаніу мимо ррусалима? — вразився Герман. — Ото проходочка…

— А що такого? Ну пройшлася трохи… Але це нічого не важить! Може, Лазар ще заробить та на посаг дасть. А ти, звісно, уже бозна-що подумав…

— Марфо, запевняю тебе, ти сміливо можеш вважати мене викінченим недоумком…

— Твос щастя, що в мене ніякого коханця нема. А то хіба я прийшла б до тебе сама?

— А що, прийшла б з коханцем?

— Ні, з тобою неможливо розмовляти!

— Подекуди траплясться…

— А я прийшла зовсім не для того… Просто лихо сталося з тим чоловіком, що був з тобою у Лазаря. Я й прибігла до тебе, думала — тобі цікаво…

— Стривай! З ким лихо?

— З Іудою…

— Уже? А що саме сталося?

— Узяв та й повісився...

— На гілляці в Гефсиманському лісі, — благодушно додав гігант.

Марфа кинула на нього сторожкий погляд.

— А ти звідки знасш?

— Читаю в твосму люблячому серці.

— А що ти в ньому ще вичитав?

— Що біля самогубця знайшли лопату.

— Ні, ти скажи: звідки знасш?

— Я знаю Іуду, — з ледь тамованою посмішкою пояснив Герман. — Це був дуже завбачливий чоловік. Ідучи вішатись, він неодмінно мусив прихопити лопату, щоб було чим копати могилу... Та чи не воскресне, як Лазар?

— Ні, цей вмер як слід...

— Шкода, от і нема у Кайафи свідка!..

— Люди кажуть, буцім Іуда розкаявся, що продав Ісуса за тридцять срібняків...

— У чому він розкаявся? У тому, що продав, чи в тому, що мало взяв? уже й зовсім тупо запитав велет з Рейну.

Аж тепер Марфа засміялася.

— А ти справді веселий, Германе, — пом'якшала вона і одразу додала: Ніби пізно уже додому вертатися. Ніч на дворі...

— І браму зачинено! — довершив Герман.

— Тільки не подумай, що я тобі якась така...

— А навіщо думати? Зараз дізнасмося! — і Веселий Герман згріб в обійми та не "якусь таку", а красуню Марфу, яку за уу віком уже ніхто не купував в жони. Двадцять років — не дванадцять...

Ніч укрила ух оксамитною завісою.

8. "РОЗІПНИ ЙОГО, РОЗІПНИ!"

Усе місто наче сказилося.

Перед прокуратурою щодня збирався чималий натовп, серед якого енергійно снували левіти з трибарвними пов'язками, і несамовито, в сотні горлянок волав:

— Смерть Назарею, смерть!

— Святотатця — на Голгофу!

— Грішнику — по гріхах його!

— Пілате, де суд твій?

— Розіпни його, розіпни!

Таку неугавну послідовність можна було пояснити лише невщухаючою намовою серед прочан, яких на свято пасхи збиралося в ррусалим тисячі й тисячі. Що вони знали про Ісуса Назарея? Нічого. Переважна більшість навіть не чула про такого. Але вони слухали оповідки левітів, як Назарей напередодні релігійного свята бешкетував у храмі і паплюжив Дім божий. Вони жахалися і злостивилися. А потім сунули до прокуратури з ревом:

— Смерть Назарею, смерть!

— Пілате, святотатця — на Голгофу!

— Розіпни його, розіпни!

Довелося біля римських резиденцій подвоути варту. Міський гарнізон перебував у стані бойовоу тривоги.

Понтій Пілат усіляко затягував справу Назарея, чекаючи повернення Луція Галла з військовою підмогою. Та чи дочекається? Сумнів дедалі дужче огортав прокуратора. Він уявляв собі повільні щелепи ненажери Вітеллія. Проконсул кожну справу вирішус так, наче перемелюс кістку в ріденьку кашицю.

Однак останнього дня пасхи Понтій Пілат конче мусив сказати зі сходів Преторіу свос "так" або "ні". Власне, і вибору у нього не було: знавіснілий натовп сприйме тільки каральне "так", що прирікас на страту. Інакше — бунт, сум'яття, заворушення. Аннан натякав досить прозоро: принцепс Тіберій не любить заворушень в провінціях. І чого варта кров однісу людини, коли нею можна вмить згасити пожежу? Якщо він скаже "ні", у Римі його не зрозуміють. А справа впирасться в злочини храму, а не в долю якогось там Назарея. Ісус — тільки небезпечний для святенників свідок. І тому храм борониться відчайдушне.

А як поставиться до нього Клавдія? Адже Пілат ще ніколи не рушив свого твердого, мов криця, слова. Він страшився, що у Клавдіу народиться презирлива нехіть до нього...

Несподівано добру пораду дав спритний проноза Веселий Герман. Він сказав:

— На свята до ррусалима прибув тетрарх Галілеу, васальний цар Ірод Антипа.

— Знаю, — стримано озвався Пілат.

— Саме перед вашим прибуттям до Іудеу цар скарав на смерть місцевого "пророка" Іоанна за прізвиськом Хреститель.

— То й що?

— Цей віщун Іоанн — двоюрідний брат нашого Назарея. За віком — старший.

— Цікаво, — мовив Пілат. — За що його страчено?

— За нице втручання в родинне життя царя.

— Неймовірно! — здивувався Пілат. Ця крауна позбавлених логіки безумств весь час вражала його все новими дивовижами, які він, живучи в Римі, не міг би уявити навіть у фантасмагоричному маренні. — Оповідай!

— Справа ця почалася з того, що молодший брат царя Філіпп підшукав собі у жони дивну красуню Іродіаду. Однак сталося так, що Ірод та Іродіада покохали одне одного. Брати розв'язали цей інтимний трикутник полюбовно Філіпп віддав холодну до нього Іродіаду старшому братові, а той повінчав уу царським вінцем.

— До чого ж тут Іоанн?

— Ось тут він і з'явився. Ледве справа мирно уладналася, як з пустелі, де він "вбивав плоть", приперся Іоанн. У геть зотлілій одежині, смердючий від багаторічного бруду — істинно святий подвижник. Чи йому в пустелі сонце голову напекло і мозок висушило, чи він сараною та ящірками отруувся, а тільки цей засмерділий відлюдник нічого кращого не придумав, як звинуватити царя в розпусті і порушенні "законів божих". Та ще цей всохлий заброда з пустелі каламутив воду, вимагаючи, щоб Ірод

віддав свою царицю назад нелюбому Філіппові.

— Неймовірно! — знову пробурмотів Пілат.

Ця історія ніяк не вкладалася в його свідомість, бо перечила усьому трибу життя в Римі, де жінка у побуті мала рівний з чоловіком правовий статус. Як чоловік міг покинути свою дружину, так і жінка мала право покохати іншого і пов'язати власну долю з обранцем серця. Жінка в Римі для чоловіка — друг, найближча людська істота, на яку муж спирається в своуй життєвій борні. Часто траплялося, що вони й гинули удвох. Але й кількаразові шлюби не були дивиною.

Понтій Пілат пригадав, що шляхетна патріціанка Лівія Друзілла пішла від свого чоловіка, щоб стати дружиною принцепса Октавіана Августа, коли уже мала в першому шлюбі сина і була вагітна другим. Обох уу синів принцепс оголосив своуми дітьми. І нині первісток Лівіу Друзілли — принцепс Тіберій — уособлюс вершину імперськоу влади.

Чи можна у цій ситуаціу уявити придурка на зразок "святого пророка" Іоанна?

А Веселий Герман уже завершував свою фантастичну оповідь:

— Нарешті цареві урвався терпець. Він кинув цього знавіснілого мізантропа-відлюдника у застінок прикордонноу фортеці Машерон. Але той здичавілий у пустелі бовдур і з віконця в'язниці не томився волати про "цареву розпусту". Так минув рік — Іоанн затявся. Цар і віддав його катові.

— До чого ти ведеш? — запитав Пілат.

— Внаслідок цісу неприсмності історіу Ірод знас все оте сімейство. І ще: Назарей за місцем народження — галілеянин, тобто формально підлягас юрисдикціу тетрарха Галілеу. Отож і виникла у мене думка: чи не попрохати царя як безстороннього суддю розібратися у нашій делікатній справі? У будь-якому випадку його думка для нас — вагоме підгрунтя.

— Рація! — схвалив його пропозицію Пілат.

Цар Ірод розібрався — повністю "обілив" звинуваченого, зняв з Ісуса усяку вину. Назарей повернувся від тетрарха Ірода Антипи в білому парчовому вбранні з царського плеча. Дуже коштовному. Ясніше відповісти було неможливо. Якби Ісус Назарей був винен, цар "очорнив" би його відповідним одягом.

Та цей логічний демарш прокуратора викликав у фанатичному натовпі новий вибух лютоу злоби проти ненависного Назарея, проти ненависного Ірода, проти ненависного Пілата.

Тепер волали:

— Тіберій — цезар!

— Самозванця — на Голгофу!

— Пілате, розіпни його!

Все! Коло замкнулося. Це вже було суто політичне звинувачення. Ісуса Назарея оголошено ворогом цезаря. Кайафа завдав останнього нищівного удару!

Ворогів цезаря карають на горло. Хто б вони не були. Кара обирається залежно від суспільного становища злочинця. Назаресві випадав хрест на Голгофі. Ніхто і ніщо його

не врятус: вище цезаря нікого нема.

А уже завтра — останній день пасхи!

Прокуратор Понтій Пілат викликав до себе Веселого Германа і наказав:

— Приведи обох Ісусів.

— Назарея і Вар-Авву? — уточнив той.

— Так, я хочу поглянути на обох разом.

Невдовзі обидва в'язні стояли перед прокуратором. Один — в білому. Другий — в чорному. День і ніч. Пілат позирав на них зовні холодними, мов крижини, навіть дещо байдужими очима. Ніхто б не здогадався тісу миті, які думки його нуртують.

У чомусь в'язні були подібні. Обличчя овальні. Очі у обох темні. Гачконосі. Смагляві. Однакові на зріст. От тільки волосся у білого Ісуса було пряме, понизу хвилясте, а у чорного — скуйовдженою кучерявою шапкою. Та ще в обох — бороди, які надто змінюють обличчя.

— Германе, — сухо запитав Пілат, — у нас в'язниця чи косметичний заклад?

— В'язниця, патроне! — засвідчив Веселий Герман.

— Чому ж вони більше схожі на чепурунів, аніж на пристойних в'язнів?

— Прикрий недогляд, патроне.

— Слід негайно виправити.

— Слухаюсь, патроне!

— Хто зробить?

— У нас с відмінний фахівець з тюремноу косметики. Розфарбус ум пики мати рідна не впізнас!

— Ім'я?

— Пантера, колишній легіонер.

— Знаю, славний був вояк.

— Та він і зараз...

— От що: перед тим, як Пантера візьметься до косметичних вправ, хай в'язнів поголять. Щоб не лишилося й волосини ні на черепі, ані на щелепах. І брови зголити також.

— Слухаюсь, патроне!

— Решту зробиш сам. Без свідків...

— Само собою, патроне!

— Про мене кажуть: Пілат — жорстока людина. От я і мушу завтра бути таким, яким мене уявляють. Навіщо розчаровувати дурний натовп?

— Слушно, патроне!

А вночі в помешканні Веселого Германа можна було б почути шепіт:

— Марфо, завтра зранку чекатимеш за Давидовими воротями.

— Кого?

— Побачиш...

— А довго чекати?

— Поки дочекасшся... Дивись, нікуди не йди!

— Більше нічого не скажеш??

— Спи — завтра у мене важкий день.

9. ПОНТІЙ ПІЛАТ ОБІЦЯр ЧУДО

Крізь щілину в завіси вікна бічного крила Преторіу Клавдія Прокула спостерігала, як зі сходів перед натовпом Понтій Пілат творив привселюдний суд, що його вимагав традиційний ритуал. Праворуч від неу були сходи Преторіу, на яких височів над усім прокуратор у патриціанській тозі, ліворуч — збуджений, велелюдний тлум, який тіснила щитами суцільна шерега легіонерів, що правили тут за живу огорожу. Дехто з натовпу підстрибував, аби краще бачити, що коуться за головами вояків.

А в утвореному між сходами та шерегою невеличкому майданчику чинилася жорстока екзекуція.

Клавдія Прокула страждала: уу Понтій капітулював, згнобив свою римську гідність — ось що бачили уу сумні очі. Погляд туманили сльози, але Клавдія Прокула не дозволяла ум пролитися. Вона ніколи не гадала, що уу огорнуть такі пекучі розпач і сором, якщо уу чоловік дозволить мерзотникам здолати себе і як людину, і як повновладного представника Риму. І хоч Понтій Пілат поглядав на галасливий тлум з відвертою зневагою, а губи ворушилися з неприхованою глузливістю, вчинками своуми він неспростовно засвідчував зламали його святенники з храму, здолали його волю, змусили діяти за своуми злодійськими вказівками. Та краще й почесніше було б наразитись на гнів принцепса!

Та й справді: чи не жалюгідна його поведінка?

Над ким він знущасться?

Над ким глузус?

Над в'язнями чи над собою?

А серед знавіснілого натовпу стоуть і тупиться в покопаного прокуратора Кайафа, жирна свиня з бубенцями…

Що промовляв уу Понтій, Клавдія Прокула не чула — голос його глушили несамовиті крики:

— Бий, Пантеро, бий!

— Лупи свого приблудка!

— Хай хоч тепер пізнас батькову науку!

Гучно лунали по голій спині Назарея виляски ременя з гіпопотамовоу шкіри. Кожен удар збивав бичованого з ніг під схвальне ревище тлуму.

Обидва в'язні — Назарей і нічний різун ВарАвва — були невпізнанне спотворені побоями. Шкіра ухніх голених голів, які дивно поменшали, синіла під кривавими пухлинами здоровезних гематом. Вуха стирчали деформованими лопухами. Очі заліпили жахні синці. Побиті носи потворно розпухли. Губи набрякли кривавими ковбасами.

Навіщо уу Понтій, думала Клавдія Прокула, вдався до такоу звірячоу жорстокості? Невже замало повільноу смерті у муках на хресті? В'язнів так закатували, що тепер Клавдія Прокула розпізнавала ух лише за одягом.

Царський стрій, аби його не зіпсувати, кат Пантера з бичованого завбачливо зняв. Одяг в'язня після страти йде у спадок катові. А царське вбрання, зрозуміло, чимало коштус. Його можна буде дуже вигідно продати, якщо воно лишиться не пошкоджене. Про все слід думати...

Сам Пантера, кремезний, посивілий і пошрамований у численних побойвиських ветеран, був оголений до пояса. Від зап'ястів по лікті у нього — нарукавники з товстоу шкіри: траплясться, що в'язні зубами вгризаються в службову руку ката, а тому цей вправний робочий інструмент слід дбайливо оберігати. Пантера раз у раз здіймав над головою бич з гіпопотамовоу шкіри. Опісля кожного лункого виляску зривався радісний вереск:

— Молодця, Пантеро! Дай ще!

— Нагадай синочкові, хто його справжній татусь!

— Пілате, розіпни приблудка повіу і ката!

Трохи оддалік, біля самоу стіни Преторіу, височів у повному бойовому обладунку Веселий Герман. Він притискував ногою другого в'язня в темному, брудному дранті. Вар-Авва, якому несподівано випала воля, лежав долілиць. Під грубезною стопою рудого велета з Рейну розпластаний в'язень не в змозі був і ворухнутися. Йому неймовірно пощастило: двос його спільників будуть розіпнуті на Голгофі разом з Назаресм...

Чи довго ще триватиме це огидне видовище?

Ніби почувши невисловлене моління дружини, Понтій Пілат підняв руку і гаркнув:

— Кінчай!

Однак було в усій цій каральній виставі якесь протиріччя, якась контрастна невідповідність, якийсь очевидний нонсенс. Несумнівно, очі Клавдіу Прокули бачили це протиріччя, вона чуттсво відчувала невідповідність, але не могла зафіксувати цей нонсенс думкою. Не спроможна була дати собі ради. І це ще дужче уу дратувало.

Тим часом Пантера знову одяг катованого в розкішне царське вбрання. Він дбайливо обв'язав приреченого під пахвами міцною линвою, щоб, бува, не впав на шляху і не попсував коштовний одяг. Кінці линви дав у руки двох вершників, які затиснули злочинця між кіньми і зовсім затулили від очей. Потім кат Пантера під загальний сміх виловив з тлуму якогось пентюха і звелів йому на власному горбі тягти до Голгофи хрест засудженого. Двос різунів з секти "кинджальників", на яких не поширилася Пілатова амністія, несли своу хрести самі: за ухнс дрантя Пантера не потерпав.

Хресна процесія, з обох боків оточена вервечками легіонерів, рушила в напрямку до Голгофи. Юрба з галасом посунула услід. Майдан швидко спорожнів.

— А цього, — вказав Веселий Герман на причавленого його стопою, викиньте за найближчі ворота. Негайно! Щоб і духу його в місті не було...

Двос вояків підхопили знемічене тіло і волоком потягли до брами царя Давида, циклопічні вежі якоу громадилися над будівлями неподалік.

У місті вщухав шум: останній акт трагедіу мав розігратися на Горі Страт.

Веселий Герман легко злетів на коня і поскакав чвалом услід хресному ходу.

Клавдія Прокула, уникаючи сторонніх очей, повернулася додому в закритому паланкіні. Там вона передусім прийняла ароматичну ванну, наче прагнула якнайшвидше змити з себе тюремний сморід і нудотні пахощі людськоу крові. Потім випросталася на ложі в затишному портику і почала терпляче очікувати повернення Понтія Пілата.

Як тепер складуться ухні стосунки? Ось що навіювало на неу сум. Зникла повага, яка цементувала уу почуття до чоловіка.

Так бувас у спільному житті двох людей: розчарування одного дня прикрі і вразливі — раптом перекреслюють усе добре, що накопичувалося роками. Не можна безкарно знецінювати ціле життя, яке зникас для сторонніх, але існус в пам'яті кожноу окремоу людини. Пам'ять — здобуток довгих років, щасливих і лихих. І ті роки можуть вмить збунтуватися і заволати в серці чорними воронами:

— Кари! Кари! Кари!

Однак коли надвечір повернувся уу Понтій, уй нараз забракло тих дошкульних слів, які так легко зринали в уу голівці удень. Але іноді мовчання більш промовисте, аніж будь-які слова. Іноді мовчання — сумний реквісм по незворотній втраті.

Прокуратор теж мовчки міряв мармурові плити портика. Клавдія знала його звички: щось уу Понтія непокоуть, він до чогось дослухасться, чогось вичікус, немов тигр у засідці. Чого? уу слів?..

Впав вечірній присмерк. Слуги принесли і запалили залізні світильники на триногах. У небі спалахнули зірки. Повіяло прохолодою.

З-під вхідноу арки долинув вояцький брязкіт.

— Германе, це ти? — рвучко повернувся на звук прокуратор Понтій Пілат.

— Так, патроне, це я!

Веселий Герман вийшов на світло. Палаючий вогонь світильників примхливо грав кривавими відблисками на бронзі його обладунків.

— Сталося щось несподіване? — тривожно запитав Пілат.

— Усі трос сконали, патроне...

— Так швидко?..

— Довелося... Ті двос впізнали свого ватага — хрести стоять рядком. Почали патякати зайве...

— Що саме?

— Глузували з нього: мовляв, ти назвався Сином Царя, то чому ж не врятувався? Мовляв, царів не розпинають!

— Хтось чув?

— Пантера з вартою. Але ніхто з них не знасться в місцевих діалектах.

— А Син Царя ухньою мовою звучить...

— Вар-Авва!

І тут ніби полуда впала з очей Клавдіу Прокули.

Руки!

Ось той нонсенс, який вона застерегла зором, але ніяк не могла зафіксувати думкою!

Тонкі, як у жінки, руки з довгими пальцями!

Ці жіночі руки були у другого, у того в темному, якого Веселий Герман притискував до землі ногою. Обличчям униз...

Між тим прокуратор проказував, ніби розмірковував уголос:

— Звісно, певний ризик був, але незначний. Пантера вміло відволікав увагу. Окрім того, єдиний небезпечний свідок, який міг би викрити підміну, повісився.

— Раптово! — недобре всміхнувся Веселий Герман.

— Головне — вчасно. Не розумію тільки, чому той нічний різун прибрав собі ім'я Сина Царя?

— По назві секти, — пояснив Герман. — Адже вони самі не називають себе "кинджальниками", а величають "синами царя небесного". Коротко кажучи, коли вони почали розпатякувати, довелося вжити негайних заходів, аби замовкли...

— Що ж ти ум заподіяв?

— Скоротив хресні муки усім трьом.

— У який спосіб?

— Вмочив губку у розчин з цикутою і дав ум посмоктати.

— А ти — завбачливий...

— Що вдісш — треба! — з удаваною скромністю знизай Плечима Веселий Герман.

— Мій Понтію, — аж тут лагідно озвалася Клавдія Прикула, — як тобі спав на думку такий чудовий задум? По правді, ти зрівнявся з самим хитромудрим Одіссеем!

— Усе просто, моя люба, — ласкаво відповів Пілат. — На цю думку мене навела удавана смерть і воскресіння Лазаря. І тепер невдовзі ти почусш про нове чудо — воскресіння з мертвих розіп'ятого Ісуса Назарея. Я обіцяю тобі це твердо!

— Любий Понтію, коли вже в тобі прокинувся Сівіллин дар, провісти, коли оте чудо станеться? — жартівливо проворкотіла Клавдія Прокула.

— Про строки ліпше знас наш Герман!

— І навіть не я! — рішуче заперечив рудий велет.

— Тоді хто ж у нас найліпший фахівець у пророкуванні? — засміявся Понтій Пілат.

— Кат Пантера, — у тон йому відповів Веселий Герман, — він один знас, на який час виводять з ладу його кулацюри.

— А ти й не запитав?

— Як можна? Звичайно, запитав. Пантера гарантус щонайменше три доби, поки Ісус оговтасться. На більше гарантій не дас, бо внутрішніх пошкоджень у Назарея нема.

— А що скажеш ти, моя люба?

— О, мій Понтію, ти досі не томишся підкорювати мене! Я знову тебе несамовито кохаю...

Коли пізно уночі Веселий Герман нарешті повернувся до свого помешкання, він у власному ліжку намацав чуже тіло.

— Чого тобі? — сонним, але знайомим голосом озвалося тіло на його доторки.

— Марфо? Ти тут? Чому?

— А де мені бути?

— Я гадав, ти з ним пішла…

— Дурненький ти, Германе! Навіщо він мені, коли ти не женеш?

Наступного дня в ррусалим важким кроком вступили дві тисячі легіонерів, яких швидким маршем привів Луцій Галл. Грізно бряжчала зброя. Підбиті бронзовими цвяхами підбори лунко гупали на бруківці, якою вимостив вулиці міста цар Ірод Великий. Це були загартовані у нескінченних війнах з парфянами вояки П'ятого сірійського легіону. Того самого уславленого легіону, якому під проводом імператора Тіта Флавія випало взяти штурмом і рознести дощенту облудний храм іудаузму. На "святій горі" не лишилося й каменя на камені. Кодло гадюче розклювали орли.